

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИМ
ПРОЦЕСОМ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ШКОЛІ**

Волошина Л.І., Гаврильєв В.М., Скікевич М.Г., Соколова Н.А.

ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія»

Висвітлюються питання вдосконалення управління навчальним процесом у вищих медичних закладах освіти, взаємодії учасників освітнього процесу та можливі шляхи його оптимізації.

Ключові слова: управління, оптимізація, навчально-виховний процес.

Інтеграція до світового освітнього простору нерозривно пов'язана з необхідністю постійного вдосконалення та модернізації навчального процесу у вищих навчальних закладах і медичних зокрема. Від успішності запропонованої студентам моделі навчання залежить здобуття певних теоретичних знань та практичних навичок у різних сферах діяльності обраної професії. Діяльність - це динамічна система відношень суб'єкта зі світом, у процесі становлення якої відбуваються виникнення і втілення в об'єкті психічного образу і реалізація опосередкованих відношень суб'єкта в предметній діяльності. Не викликає сумніву, що завжди була і буде потреба в керуванні всіма видами діяльності. Гострою ця проблема залишається у вищій школі, де студенти часто не можуть правильно організувати свій час та визнати свої помилки. Саме тому важливим на цьому етапі буде дослідження проблеми організації управління навчально-виховним процесом у вищій медичній школі.

На сучасному етапі розвитку нашої держави увага приділяється в першу чергу змінам методології підготовки майбутнього лікаря, зокрема переорієнтації на формування цілісної особистості, яка має бути високоосвіченою та високодуховною людиною, тому слід переглянути вже накопичений досвід у підготовці лікарів та викладачів медичних вишів, частково змінити й утвердити нову сучасну систему управління освітою. Сучасна Україна виступає за запровадження демократизації у всіх сферах суспільства, тому, відповідно, необхідно розробити демократичний механізм управління у навчальних закладах на засадах гуманізації та гуманітаризації. Нагальною є потреба формування в студентів національної самосвідомості, підвищення мовленнєвої культури, дотримання здорового способу життя тощо.

В умовах гуманізації та демократизації суспільного життя посилюється роль психологічної культури спеціаліста з вищою освітою. Отже, завданням вищої медичної школи є також формування в студентів комунікативних умінь, здатності спілкуватися з пацієнтами на основі принципів високої моральності, взаєморозуміння та взаємоповаги, готовності конструктивно розв'язувати можливі конфліктні ситуації тощо. Усе вищезазначене дуже складно втілювати в практику, оскільки у вищих навчальних медичних закладах навчаються студенти з різних регіонів України та інших держав, із різними особливостями, традиціями, поглядами на життя та ін. Для того, щоб правильно скерувати навчальний процес, необхідно дуже добре знати особливості управління освітою. Для цього необхідно чітко усвідомлювати і особливості управління у вищій медичній школі, характеристики викладача-організатора навчального процесу, мотивації навчання студентів тощо.

Отже, управління - це процес впливу суб'єкта на ту чи іншу систему (біологічну, технологічну) з метою організації цієї системи, збереження, видозміни її структури, підтримки, зміни режиму діяльності, її програми [3]. Освітня система потребує управління, хоча відомо, що людина - це не об'єкт діяльності, і вона вибірково ставиться до зовнішніх впливів. У вищій школі здійснюються одразу три процеси - надання, розвиток особистості, її виховання, поєднання яких має назву едукативна діяльність. Результатом едукативної діяльності є фахова підготовка студентів до самостійної професійної діяльності - оволодіння знаннями, вміннями, навичками, набуття професійних якостей - клінічного мислення, клінічного спостереження тощо. Для студентів це полягає в духовному зростанні, остаточному формуванні особистості, визначенні громадської позиції. Забезпечувати едукативну діяльність можна виділити дві групи проблем. Перша зумовлена особливостями відносин системи медичної освіти із зовнішнім середовищем (дія об'єктивних закономірностей соціального розвитку); друга пов'язана з процесами, що відбуваються всередині неї (взаємозв'язок та взаємозумовленість закономірностей її розвитку й функціонування, внутрішньосистемні суперечності та специфічні принципи їх розв'язання в процесі управління фаховою підготовкою лікарів) [1]. Організаційно-педагогічною основою управління процесом підготовки лікаря є сукупність мети, завдань, принципів, функцій, методів.

Управління навчально-виховним процесом у вищому медичному закладі - це планомірний вплив на його зміст, структуру, передумови ефективності з метою забезпечення високого рівня професійного становлення й особистісного зростання майбутнього лікаря, його науково-теоретичної та практично-методичної підготовки. Процес навчання на сучасному етапі пов'язаний зі збільшенням кількості завдань, винесених на самостійне опрацювання, та поглибленим вивченням певних дисциплін. Специфіка навчання в медичному виші полягає в тому, що першокурсники повинні одразу включитися в процес здобуття спеціальних знань, тому на перший план виступає психологія управління навчально-виховним процесом [2]. Психологія управління - це галузь психології, що вивчає психологічні закономірності управлінської діяльності. Її основне завдання - аналіз психологічних умов і особливостей цієї

діяльності з метою підвищення ефективності та якості роботи в системі управління [3]. Психологія управління вивчає способи їх поєднання, що дозволяють перетворити акти їхньої індивідуальної діяльності в цілісну колективну управлінську діяльність. У вищій школі цей процес ускладнюється, оскільки потрібно забезпечити єдність трьох процесів - навчання, виховання та розвитку особистості. Важливу роль у цьому відіграє соціально-психологічна компетентність особистості керівника, яка полягає в дослідженні здатності індивіда ефективно взаємодіяти з оточенням у системі міжособистісних стосунків. Компетентність формується під час засвоєння індивідом систем спілкування і входження в спільну діяльність і полягає в таких рисах: умінні орієнтуватися в соціальних ситуаціях, правильно визначати особистісні особливості й емоційні стани інших людей, вибирати адекватні способи спілкування з ними і реалізувати їх у процесі взаємодії, вмінні поставити себе на місце іншого (рефлексія, емпатія), що допоможе налагодити процес керування організацією, колективом; знайти потрібні важелі для ефективнішої діяльності викладачів і студентів.

Засвоєння соціального досвіду відбувається через власну діяльність, активність того, хто навчається. Для характеристики процесу взаємодії викладача і студента в процесі управління треба вирішити низку питань, що стосуються організації навчально-виховного процесу, його методичного та методологічного забезпечення, ролі особистості в цьому процесі. Відповідь на ці питання полягає в розкритті основних функцій управління.

З психологічного погляду функції розглядаються у двох аспектах; 1) прямий (авторитарний) - той, хто вчиться, має відповідати стандарту; формування особистості відбувається лише з боку тих, хто навчає; студент - об'єкт прикладних зусиль викладача; 2) опосередковане регулювання - створюються умови для самореалізації й самоактуалізації особистості; студент - суб'єкт власної активності; це гуманістична модель управління, яка нині реалізується, починаючи з дошкільного навчання. Слід зазначити, що необхідним є чітке визначення функцій, оскільки практика породжує багато проблем: як залучити студентів до творчого процесу і процесу самовиховання; як стимулювати їх працю; за якими ознаками фіксувати зростання студента як особистості; як забезпечити розвивальне навчання; які мають бути критерії оцінювання тощо.

Ці завдання дозволили визначити такі функції управління [1]: постановка цілей навчання, прогнозування його результатів, прийняття рішень, організація і виконання поставлених завдань, забезпечення комунікації, взаємодії, спілкування викладача і студентів, контроль та оцінка знань студентів. Процес навчання та виховання дуже часто породжує суперечності: як накопичити знання і вміння та поєднати їх із гармонійним розвитком; офіційно зафіксувати результати і реальне просування вперед; задоволення результатом сьогодення і націленість на майбутнє тощо. Провідною характеристикою студента мають стати його пізнавальна активність, творчість (оскільки він навчається діяльності), вищим показником активності є самоуправління, самовиховання - це бажаний остаточний результат. Отже, центром і точкою відліку в системі медичної освіти є особистість того, хто навчається, потреба його загального і професійного розвитку. Функцію управління у вищій школі насамперед здійснюють викладачі. Основне завдання їхньої діяльності - викликати інтерес до предмета, сформулювати мотивації до засвоєння нових знань, сприяти розгортанню власних внутрішніх потенційних можливостей. У творчості особа формується, розвиває свої можливості в самостійній творчій роботі, породжує свій власний суб'єктивний світ. Ця здатність особи називається креативністю (чинник творчих здібностей людини). Найкращі умови для навчання - збіг мети і мотивів (хочу і мушу). Результати навчальної праці в більшості випадків залежать від ставлення до роботи, а не від виконання, її складності тощо. Варто зауважити, що в управлінні навчальним процесом слід застосовувати діагностику і прогнозування - передбачати результати. На основі прогнозів відбувається планування (тобто визначення стратегії і тактики); на основі прагнення приймається рішення. Цей процес пошуку і вибору дій забезпечує досягнення мети навчання. Для досягнення цієї мети важливо, щоб творчий викладач запроваджував інноваційні форми і методи управління діяльністю студентів і постійно самовдосконалювався.

Список використаної літератури

1. Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти / Л.М. Карамушка. - К., 2000. - 332 с.
2. Падалка О.С. Психологія та педагогіка вищої школи / О.С.Падалка, О.Г.Мороз. - К., 2003. - 267 с.
3. Словарь психолога-практика / [сост. С.Ю.Головин]. - Мн. : Харвест; М.: АСТ, 2001. - 976 с.